

2. Rudnik, Y. (2013). *Vprovadzhennya metody`ky` predmetno-movnoho integrovanogo navchannya : za i proty` (svitovy`j dosvid)*. [Implementation of content and language integrated learning: pros and cons (world experience)]. Available at

(http://elibrary.kubg.edu.ua/2896/1/Y_Rudnik_VOU_13_IMMNI_PI.pdf). (accessed (01.03.2019)).

3. Xodakovska, O. (2013). *Osobly`vosti metody`ky` predmetno-movnoho integrovanogo navchannya*. [Peculiarities of methodology of content and language integrated learning]. Available at (<https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/63.pdf>) (accessed (28.02.2019)).

4. Bunting, D. J. (2013). *Grammar and Beyond*. London.

5. Marsh, D. (2016). Content and Language Integrated Learning: The European Dimension. *Actions, Trends and Foresight Potential*. Retrieved December 18, Available at: (<http://europa.eu.int/comm/education/languages/index/html>) (accessed (02.02.2018)).

6. Munoz-Luna, Rosa. (2014). From drills to CLIL: the paradigmatic and methodological evolution towards the integration of content and foreign language. *Issues in Teachers' Professional Development*. 16.1, April. P.16. Available at: (http://www.scielo.org.co/scielo.php?script=sci_serial&pid=1657-0790&nrm=iso) (accessed (13.02.2018)).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ШЕВЧЕНКО Ірина Вікторівна – доктор філософії в галузі освіти, в.о. доцента кафедри англійської мови і літератури Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Наукові інтереси: методика навчання англійської мови у вищій школі, методика навчання англійської мови на початковому етапі, методика навчання англійської мови як другої іноземної мови, формування особистості майбутнього вчителя англійської мови.

КОРДЮК Олена Миколаївна – викладач кафедри англійської мови і літератури Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

Наукові інтереси: методика навчання англійської мови у вищій школі, формування особистості майбутнього вчителя англійської мови.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

SHEVCHENKO Iryna Victorivna – Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department of the English Language and Literature, V. O. Sukhomlynsky National University of Mykolaiv.

Circle of scientific interests: methods of teaching the English language in higher school, the method of teaching the English language for preschool children, the methodology of teaching the English language as a second foreign language, formation of professional identity of the future English teacher.

KORDYUK Olena Mykolaivna – Lecturer of the Department of the English Language and Literature, V. O. Sukhomlynsky National University of Mykolaiv.

Circle of scientific interests: methods of teaching the English language in higher school, formation of professional identity of the future English teacher.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2019 р.

УДК: 378. 134(78)

DOI:10.36550/2415-7988-2019-1-185-191-195

ЯРОШЕВСЬКА Лариса Віталіївна – доктор філософії в галузі освіти, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9301-6791>
e-mail: yarosh702@ukr.net

ЕФЕКТИВНІ ПРИЙОМИ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасні тенденції розвитку українського суспільства обумовлені змінами в багатьох сферах суспільного життя, трансформацією системи цінностей і пріоритетів. Важливою метою соціального розвитку нашої країни є формування громадянського суспільства та побудова правової демократичної держави, зумовленою необхідністю посилення ролі

вищих навчальних закладів як динамічної системи, яка здійснює безпосередній вплив на розвиток високоосвіченої, творчої, національно свідомої та патріотично налаштованої особистості. Метою громадянської освіти, що навчає жити в суспільстві, сприяє інтерактивному навчанню та формуванню патріотичних почуттів є підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до самостійного активного життя.

Розвиток демократичної держави та становлення громадянського суспільства в Україні вимагають адекватних змін у роботі ВНЗ. Сьогодні українська освіта переживає складні та відповідальні часи, пов'язані з інтеграцією у світовий та європейський освітній простір. Така трансформація супроводжується суттєвим оновленням педагогічної теорії й практики, відбувається зміна освітньої парадигми, пропонується інший зміст, підходи, удосконалюються форми й методи навчання.

Розбудова незалежної Української держави неможлива без оновленої національної освіти, розробки прогресивних технологій, гуманізації, диференціації та інтеграції навчання. Вища школа покликана віддати пріоритети вихованню патріотизму як складнику світогляду студента та його ставленню до рідної країни, інших народів, національних святинь, мови, збереженню матеріальних і духовних цінностей. Особливо це стосується майбутнього вчителя, який у своїй професійній діяльності має здійснювати патріотичне виховання школярів.

Тому, у сучасній вищій освіті актуалізується потреба у вихованні патріотизму майбутніх учителів як почуття і як базової якості особистості на основі нових підходів і шляхів його реалізації. Для успішного розв'язання цієї проблеми ефективним буде створення патріотично спрямованого освітньо-виховного середовища університету.

Отже, проблема патріотичного виховання залишається значущою і важливою. Тому будь-який навчальний заклад повинен стати для кожного студента осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудувати країну як незалежну, демократичну, правову державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню миру й злагоди в суспільстві.

Патріотичне відродження, що відбувається в сучасній Україні, значно активізує увагу суспільства до проблеми гармонійної, творчої, духовно розвиненої, толерантної особистості. З огляду на це використання музичного мистецтва, зокрема українського, в патріотичному вихованні майбутнього вчителя стає актуальним, перспективним й необхідним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішення проблеми патріотичного виховання набуває особливої уваги, оскільки процес національного відродження нерозривно пов'язаний із становленням та розбудовою загальноосвітньої школи, яка виступає

провідним фактором залучення молоді до культури і традицій. Саме тут закладаються основи світогляду, прищеплюється любов до рідної мови, повага до свого народу, історії та культури. Вивчення та аналіз особливостей розвитку сучасного освітнього простору України підтверджує, що питання теорії й практики патріотичного виховання сучасної молоді постійно знаходяться в полі зору вчених, викладачів ВНЗ та вчителів загальноосвітніх шкіл.

Патріотичне виховання молоді є актуальною проблемою сьогодення, яка вивчається сучасною психолого-педагогічною наукою. Теоретичну основу досвіду складають ґрунтовні дослідження психологів, музикознавців, педагогів, музикантів, хормейстерів. Серед них: О. Апраксина, Н. Гродзенська, Г. Ільїна, О. Костюк, І. Мусін, Б. Теплов, В. Шацька. На теперішній час існує багато теоретичних здобутків, на яких базується патріотичне виховання в позашкільній освіті. Його розробляли такі українські вчені, як Н. Бібік, Л. Ващенко, З. Жигаль, А. Ковбасюк, О. Локшина, Т. Медвідь, О. Овчарук, О. Пометун, О. Сможаник, Г. Стець та ін. Загальнопедагогічні аспекти підготовки майбутнього вчителя досліджували О. Антонова, О. Дубасенюк, Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Кічук, О. Куцевол. Інноваційні підходи до організації виховної роботи у педагогічному університеті вивчали О. Акімова, О. Коберник, В. Сорочинська, В. Шахов та ін.

Ціннісні мотиви формування громадянсько-патріотичної культури молоді аспектно висвітлено у працях О. Безкоровайної, М. Сметанського, Г. Тарасенко, Г. Шевченко, І. Шоробури та ін. Серед сучасних дослідників, які працюють над питанням патріотичного виховання та громадянських якостей особистості – І. Бех, П. Вербицька, П. Ігнатенко, А. Погрібний, В. Поплужний, Ю. Руденко, К. Чорна, О. Шестопалюк та ін. В останні десятиліття виконано низку дисертаційних досліджень з проблем патріотичного виховання.

Мета статті – обґрунтування прийомів виховання національної свідомості студентської молоді засобами музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом багатьох століть вітчизняна хорова педагогіка та культура накопичувала у собі духовні цінності українського народу. Історією доведено, що за певної орієнтованості та збільшення частки хорового співу у музично-педагогічному та культурному просторі суспільства можна досягти суттєвих

результатів щодо виховання не тільки музично-естетичних смаків слухацької аудиторії, але й в першу чергу формування морально-етичних орієнтирів соціуму. Тому, поряд із дослідженням суто спеціальних, професійних питань вокально-хорового виконавства, перед педагогами, митцями і науковцями постають проблеми соціального функціонування хорової культури й педагогіки у сучасних умовах.

Глибока та всебічна модернізація української освіти, спрямована на довгострокову перспективу й націлена на визначення пріоритетів в освіті і вихованні молодого покоління, передбачає рішення важливих задач, які пов'язані з посиленням роботи щодо морально-етичного та патріотичного виховання молоді. На початку нового тисячоліття осягнення культурних норм і цінностей, звичаїв, традицій, мови, рідної культури, що приводять до становлення духовно-особистісних якостей людини та відповідають гуманістичним запитам суспільства, усвідомлюється як гостра необхідність. Ми повинні повернути повагу до цінностей нашого народу, повною мірою використовувати величезний морально-духовний, виховний потенціал української музичної спадщини. У процесі «споживання» витворів мистецтва відбувається становлення, розвиток і вдосконалення особистості, що може призвести до якісних змін соціальних умов життя, формування нової культури, благоустрою суспільства.

Введення людини до світу хорової вітчизняної культури набуває особливого значення, адже через неї закладаються основи духовного самовизначення індивіда, взаємовідносин людини і суспільства. Саме це і є причиною необхідності осмислення вокально-хорового мистецтва як культурно-історичного та педагогічного феномену на життєдіяльність українського суспільства. Вивчення наукових джерел, чинних документів свідчить, що зміст освіти повинен базуватися на основі національних культурно-духовних цінностей. Звідси випливає посилення функцій національного виховання як органічної складової освіти, спрямованої на формування у студентів національних світоглядних позицій, переконань, поглядів на ґрунті вітчизняної пісенної культури – одного з найцінніших надбань народу за багатовікову історію.

Патріотичне виховання студентів ВНЗ має свої особливості, що вимагає не лише неординарних підходів до організації цілісного навчального процесу, але і до якості підготовки вчителя як унікальної особистості, здібної до творчості та

інноваційної діяльності в процесі патріотичного виховання школярів. Наші студенти – майбутнє держави, від їхнього духовного і фізичного розвитку, знань, умінь залежатиме, якою буде Україна завтра.

З метою пошуків шляхів удосконалення діяльності ВНЗ необхідно синтезувати новітні досягнення педагогіки та давні педагогічні традиції, проаналізувати досвід минулого, підняти на поверхню сучасності все найкраще і найпрогресивніше. Державотворення в Україні передбачає відтворення забутого, реабілітацію заборонених національних традицій та обрядів, виховання морально здорового суспільства. Сучасна педагогічна наука повинна набувати глибокого національного змісту і характеру, творчо використовувати кращі досягнення інших народів, безперервно еволюціонувати. Молоді потрібно оволодіти не лише системою наукових знань, а насамперед новими концептуальними підходами вірного розуміння патріотизму, власної позиції з даного питання.

У змісті патріотичного виховання передбачено надання широких можливостей для пізнання своєї історії, традицій, звичаїв, мови, культури, формування власної національної гідності. Важливим засобом патріотичного виховання є музичне мистецтво, зокрема національне – український вокально-хоровий спів.

Вузівська підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва вимагає складних за своєю структурою професійних якостей, які формуються в процесі навчання. Дисципліни диригентсько-хорового циклу, зокрема вокально-хорове виконавство, посідають профілююче місце в підготовці вчителя музичного мистецтва, є одним із засобів морального, творчого та розумового виховання молоді, яке навчає вокально-хоровим прийомам виконання, формує почуття колективізму та дружби, сприяє гармонійному розвитку особистості.

Вдосконалення системи музичного виховання студентської молоді торкнулось, насамперед, питань використання українського національного фольклору. І педагоги і музиканти одноставні в тому, що віковічні духовні традиції українського народу повинні стати надбанням майбутніх учителів. Залучення студентів спеціальності музичне мистецтво до українського музичного фольклору є одним із шляхів духовного відродження України. Дуже важливо, що сьогодні шкільні програми повертаються до вивчення історії українського народу, яка знайшла своє відображення і в українській пісні – наймогутнішій складовій українського

національного фольклору. Надзвичайно важливо ознайомити молодь з багатою спадщиною української народної творчості та донести до неї глибину й важливість цього явища для становлення особистості з багатим внутрішнім світом та патріотичним запалом.

Заняття з вокально-хорового виконавства – основна форма організації музично-виховної роботи на спеціальності музичне мистецтво, що формує свідомого громадянина, патріота, моральну особистість. Патріотичне виховання студентської молоді на славних традиціях національної історії та культури є одним з пріоритетних завдань кафедри музичного мистецтва. Воно здійснюється насамперед у процесі навчання, де у майбутніх учителів закладається фундамент глибоких знань, формується світогляд, національна самосвідомість. Під час індивідуальних та практичних занять студенти знайомляться з кращими зразками української народної музики, фольклору, творами композиторів-класиків, масовими піснями, в яких порушуються питання національної свідомості, патріотизму, поваги до національної спадщини, налаштовують майбутніх учителів музичного мистецтва на формування ціннісного ставлення особистості до суспільства та держави, сприяють розвитку громадянської свідченості та духовного збагачення студентів.

Основу патріотичного виховання студентської молоді складає репертуар, який активно впливає на формування естетичного смаку майбутніх учителів музичного мистецтва, їх творчого практичного досвіду, на розуміння ними можливостей і особливостей вокально-хорового виконавства. Зміст пісенного репертуару повинен бути націлений на розвиток у студентів позитивного відношення до навколишнього світу через пізнання ним емоційно-морального змісту кожного музичного твору, через формування особистісної оцінки музики, яку виконують. Українська пісня, як феномен вітчизняної народної творчості, концентрує в собі народну філософію, етику й естетику має неоціненне значення в сучасній педагогічній практиці і є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу.

Одним з найбільш ефективних шляхів формування патріотизму як цінності є створення на кафедрі музичного мистецтва факультету педагогіки та психології МНУ імені В. О. Сухомлинського інтерактивного освітнього середовища, яке формуватиме патріотичну позицію молоді, засновану на соціально значимій, історично забарвленій діяльності, в рамках якої здійснюються

пошукові експедиції, патріотично направлені акції, робота з ветеранами університету, що ініціюється студентами, які є її організаторами, пропагандистами та учасниками.

Кафедра музичного мистецтва пріоритетними напрямками навчання й виховання вважає саме такі, які перш за все направлені на формування громадян, що люблять свій народ, свою країну, мають людську гідність, національну самосвідомість. Виховати таких людей можна за умови розвитку сучасної національної системи виховання та навчання, яка ґрунтується на ідеях української історії, культури, звичаях і традиціях народу, глибокому знанні рідної мови, української пісні, поваги до національних цінностей. Визначений зміст патріотичного виховання кафедри реалізується у ході проведення та участі у виховних заходах до Дня міста, Дня захисника України, Дня Соборності України, Дня Героїв Небесної Сотні, Дня української писемності та мови, Дня визволення України від німецько-фашистських загарбників, різноманітних тематичних виховних годин, концертів національно-патріотичного спрямування, конкурсу «Червона калина», зустрічі з колишніми студентами – учасниками бойових дій у зоні АТО. Невід'ємною складовою національно-патріотичного виховання кафедри музичного мистецтва є участь студентів у різноманітних конференціях, круглих столах, спрямованих на формування патріотичних якостей та активної громадської позиції молоді. Студенти з великим бажанням, ентузіазмом та особистими пропозиціями ставляться до цих заходів. Такі прийоми, форми та методи навчально-виховної роботи формують у молоді патріотичні почуття, власну позицію та особистий стиль поведінки. Активна взаємодія всіх учасників процесу дозволяє сформувати у студента-патріота демократичність, толерантність, уміння спілкуватися з іншими людьми, відстоювати власні ідеї, критично мислити, приймати продумані рішення.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, сьогодні на перше місце має вийти забезпечення освітнянської фундаментальної цільової бази новими змістами, які б створювали умови для становлення національної свідомості майбутнього фахівця, можливості його адаптації в навколишньому середовищі, вироблення уміння співпрацювати з іншими людьми, розвитку здатності бачити завдання, які потребують вирішення, і використовувати весь свій потенціал на розв'язання цих завдань. Формування національної свідомості

майбутнього вчителя музичного мистецтва буде ефективним, якщо здійснюватиметься педагогічна підтримка саморозвитку його особистості, створюватимуться умови для розвинення його професійного і особистісного досвіду, можливості самостійних творчих рішень, що стають виразом особистісно визначеного змісту педагогічної діяльності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Характер особистості: гармонія національних і загальнолюдських цінностей / В. Андрущенко, Ю. Руденко // Освіта. – 2008. – № 53, 24-31 грудня. – С. 10–11.

2. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: наук. видання / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2006. – 273 с.

3. Власенко О. Особливості формування освітньо-виховних систем // Тенденції модернізації національних освітніх систем: збірник наукових праць / за ред. О. С. Березюк, О. М. Власенко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 155 с.

4. Жадько В. А., Бідзіля П. О. Про національно-патріотичне виховання студентської молоді / В. А. Жадько, П. О. Бідзіля // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції з питань патріотичного виховання молоді «Соціальний розвиток України та патріотичне виховання громадян» / 18-19 жовтня 2012 р. – Запоріжжя: «Акцент» – 545 с.

5. Стріхар О. І., Ярошевська Л. В., Штефан О. С. Патріотичне виховання майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях з вокально-хорового виконавства: навч.-метод. посібн. Ч. 1. / Стріхар О. І., Ярошевська Л. В., Штефан О. С. – Миколаїв: РАЛ – поліграфія, 2018. – 410 с.

REFERENCES

1. Andrushchenko, V. (2008). *Kharakter osobystosti: harmoniia natsionalnykh i zahalnostiudskykh tsinnosti.* [Character of the person: the harmony of national and universal values]. Kyiv.

2. Bekh, I. D. (2006). *Vykhovannia osobystosti: Skhodzhennia do dukhovnosti: nauk.vydannia.* [Raising a Personality: Climbing to Spirituality: Science. Edition]. Kyiv.

3. Vlasenko, O. (2014). *Osoblyvosti formuvannia osvitho-vykhovnykh system // Tendentsii modernizatsii natsionalnykh osvitimikh system: zbirnyk naukovykh prats.* [Features of the formation of educational and educational systems // Trends in the modernization of national educational systems: a collection of scientific works]. Zhytomyr.

4. Zhadko, V. A., Bidzilia, P. O. (2012). *Pro natsionalno-patriotychne vykhovannia studentskoi molodi.* [About national-patriotic education of student youth]. Zaporizhzhia.

5. Strikhar, O. I., Yaroshevska, L.V., Shtefan, O. S. (2018). *Patriotychne vykhovannia maibutnikh vchyteliv muzychnoho mystetstva na zaniattiakh z vokalno-khorovoho vykonavstva: navch.-metod. posibn. Ch. 1.* [Patriotic upbringing of future teachers of musical art in vocal and choral classes: teaching method]. Mykolaiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЯРОШЕВСЬКА Лариса Віталіївна –

доктор філософії в галузі освіти, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Наукові інтереси: проблема диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

YARUSHEVSKA Larisa Vitaliyvna – Doctor

of Philosophy in Education, docent, docent Music Department Mikolaiv National Suhomlinsky University.

Circle of scientific interests: the problem of future musical teacher’s conductor – chorus training based.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2019 р.